

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๓๑ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๒๕
หลักแห่งการอยู่ร่วมกัน-ชัยชนะบนเวทีธรรม

ความรู้สึกของพระท่านเปรียบไว้เหมือนแม่เนื้อระวังนายพราน หรือสัตว์ร้ายมีเสื่อเป็นต้น จะหาอยู่หากินหลับนอน เทียวไปไหนมาไหน ไม่ว่าจะกลางวันกลางคืนในอิริยาบถต่างๆ ของแม่เนื้อ เต็มไปด้วยความระมัดระวังรักษาตัวอยู่เสมอ แม้เช่นนั้นยังโดนสัตว์ร้ายกัดหรือนายพรานยิงเอาได้ นักปฏิบัติเราเมื่อเทียบกับแม่เนื้อแล้ว ความรู้สึกของผู้ที่หาเห็นภัย จะมีส่วนคล้ายคลึงกับแม่เนื้อบ้างหรือเปล่าก็ไม่รู้ การปฏิบัติเพื่อจะถอดถอนตนหรือถอดถอนตนออกจากมหาอำนาจคือกิเลสทั้งมวล ซึ่งครอบงำอยู่ในหัวใจหรือบังคับจิตใจอยู่ตลอดเวลา จำต้องใช้ความพยายาม ความระมัดระวังอยู่ตลอดเวลา จึงจัดว่าเป็นภาระอันหนัก หนักด้วยการระมัดระวัง หนักด้วยการพิจารณาหาช่องทางที่จะแก้ไขถอดถอนสิ่งที่ฝังจมอยู่ภายในใจ

ท่านผู้เห็นโทษท่านเห็นจริง ๆ ดังพระพุทธเจ้าและสาวกท่าน และสอนให้เห็นโทษจริง ๆ ด้วย ให้เห็นคุณแห่งความพากเพียรและความหลุดพ้นจากกิเลสประเภทต่างๆ จนกระทั่งหลุดพ้นไปโดยสิ้นเชิงด้วย ด้วยเหตุนี้การปฏิบัติของพวกเรากับการดำเนินของท่าน และโอวาทคำสั่งสอนของท่านที่แสดงไว้แล้วทุกแห่งทุกมุม มีความกลมกลืนกันตรงไหน หรือหันหลังให้พระโอวาทของพระพุทธเจ้า และหันหลังให้การดำเนินของท่านที่เป็นคติตัวอย่างอันดีเลิศ และให้ผลเป็นที่พอพระทัยและพอใจมาแล้ว เป็นสิ่งที่เราทั้งหลายจะคิดคำนึงเสมอ

ความระวังตัวคือความมีสติ คอยดูความเคลื่อนไหวของใจ ซึ่งปกติแล้วจะเคลื่อนไหวออกไปตามอำนาจของกิเลสอยู่เสมอ จะหาความเคลื่อนไหวออกสู่อรรถสู่ธรรม เพื่ออรรถเพื่อธรรมนั้นมีน้อยมาก เมื่อกำลังธรรมยังไม่พอหรือกำลังของสติปัญญายังไม่พอ จึงต้องได้รู้ได้ใจ จึงต้องได้บังคับบัญชากันอยู่ทุกความเคลื่อนไหวของจิตและอิริยาบถต่าง ๆ แม้ที่สุดไปปัญหาบวตก็จำต้องทำความระมัดระวังอยู่ทุกขณะที่เคลื่อนไหวไปมา ท่านกล่าวไว้ว่าปัญหาบวตเป็นวัตร หมายความว่าอย่างไร ก็คือมีข้อวัตรปฏิบัติ มีการระมัดระวังตัวอยู่เสมอ อยู่ปกติก็มีการระวัง มีสติประจำตัว ก้าวออกจากวัดไปไม่สนใจกับเรื่องอะไรนอกจากเรื่องของอรรถของธรรม เฉพาะอย่างยิ่งเรื่องของใจที่แสดงออกอยู่เสมอ เดินปัญหาบวตก็เท่ากับเดินจงกรมไปมาโดยลำดับ เขาใส่บาตรรับบาตรก็มีสติอยู่กับความเพียรของตนตั้งแต่เริ่มแรกไปจนกระทั่งกลับมา ประคองความ

เพียรไปโดยสม่ำเสมอไม่ให้อาหารวรรคขาดตอน นี่คืองานของพระที่เรียกว่าบิณฑบาต เป็นวัตร หรือบิณฑบาตเป็นกิจวัตรเป็นอย่างนี้

การบิณฑบาต ก็เป็นอริยประเพณีของพระพุทธเจ้าและพระสาวกท่านดำเนินมา ใครจะออกมาจากสกุลใดก็ตาม ปิณฺฑิยาโลปโกชนํ นิสฺสาย ปพฺพชฺชา. ตตฺถ เต ยาวชฺชํ อุตฺตสาโท กรณฺณิโย. ต้องเป็นกิจประจำองค์ประจำตัวของพระ คือบิณฑบาตมาครองชีวิตพอได้ประกอบความพากเพียร และให้ทำความพยายามอย่างนั้นตลอดชีวิตของพระ เวลาไปก็ไม่ได้สนใจกับอาหารการบริโภคจะได้ประณีตบรรจงหรือไม่อย่างไร ก็ไปตามกิจวัตร นี้เรียกว่าไปด้วยความเป็นธรรม ถ้าไปด้วยความคิดความรู้สึกโลเลในอาหารประเภทต่างๆ ชนิดต่างๆ นั้นเป็นเรื่องของโลกของกิเลสซึ่งมีความหิวโหยหาความอึดพอกไม่ได้ ไปด้วยความกวดแกว่งของจิต ไปด้วยความหิวโหยของจิต ไม่ใช่กิจวัตรของพระผู้จะฆ่ากิเลส มันเป็นเรื่องของกิเลสไปเสีย จึงไม่ควรให้เป็นเช่นนั้นตลอดไปในชีวิตของพระ จะกลายเป็นชีวิตสกปรกไม่สุจริตสะอาดตามจารีตประเพณีของการบิณฑบาตเป็นวัตร

การเดินไปบิณฑบาตจะมีที่รูปที่องค์ก็ตาม ต่างองค์ต่างรักษากิจวัตรของตนไป โดยลำดับ ไม่พูดไม่คุยเรื่องอะไรกับผู้ใดทั้งสิ้น ต่างรักษากิจจำเป็นของตัวโดยเฉพาะๆ ทั้งไปทั้งกลับ นี่คือหลักประเพณีของท่านบิณฑบาตท่านเป็นอย่างนั้น เรียกว่าบิณฑบาตเป็นวัตร

ในขณะที่ขบฉันหรือได้อาหารมาก็พึงพิจารณา ว่าอาหารสักแต่ว่าเครื่องเยี่ยวยาธาตุขันธ์ให้เป็นไปเท่านั้น ไม่ได้คิดว่าประณีตเลวทรามประการใด เพราะนั่นเป็นเรื่องของกิเลสตำหนิธรรมและทำลายธรรมในใจ อาหารประเภทใดที่ไม่ขัดต่อหลักธรรมหลักวินัย และธาตุขันธ์โรคภัยไม่แสดงกันแล้วก็รับได้ทั้งนั้น พระเป็นผู้เลี้ยงง่าย สุขโร ๆ ผู้เลี้ยงง่าย ๆ อยู่ง่าย กินง่ายไม่กังวล ลูกศิษย์ตถาคตเป็นเช่นนั้น

เวลาจะฉันก็พิจารณา อาหารที่อยู่คนละแห่งละหนอยู่ตามถ้วยตามชาม อยู่ตามถาดตามจานเป็นอีกอย่างหนึ่ง เวลาตักเข้ามารวมกันในบาตรแล้วเป็นอีกอย่างหนึ่ง ในความรู้สึกต้องเปลี่ยนแปลงไป เพื่อจะตัดความโลภโลเลในอาหารอันเป็นเรื่องของกิเลส ตัณหา จึงต้องให้พิจารณาความปฏิกุศล อยู่ข้างนอกสี่เป็นอีกอย่างหนึ่ง กลิ่นเป็นอีกอย่างหนึ่ง รสเป็นอีกอย่างหนึ่ง ตกเข้าไปในบาตรเป็นอีกอย่างหนึ่ง พอเข้าไปคลุกเคล้ากันกับอวัยวะซึ่งเป็นรังแห่งความปฏิกุศลทั้งหลาย เริ่มแรกตั้งแต่ไปคลุกเคล้ากับน้ำลายซึ่งอยู่ในปากของเรานี้แหละ เพียงเท่านั้นก็เริ่มเป็นของปฏิกุศลไปแล้ว นี่เป็นอีกอย่างหนึ่ง แล้วกลืนลงไปสู่ภายในอันเป็นกองแห่งปฏิกุศลเต็มไปหมดในภายในนั้นด้วยแล้ว ไม่ว่า

กลืนไม่ว่ารสชาติลักษณะอะไรต่าง ๆ กลายเป็นของปฏิภูลไปตามกันหมด นี่ก็เป็นอีกอย่างหนึ่ง

ท่านให้พิจารณาโดยแยกคายก่อน ไม่บริโภคด้วยตัณหาความโลภในอาหาร เพื่อไม่ให้มีความโลภ ตัดความโลภความโลเลในอาหาร ขบฉันพอได้ยังชีวิตอัตภาพให้เป็นไปเท่านั้น เพราะอัตภาพนี้ไม่ต้องการของสดสวยงดงาม มันเป็นของปฏิภูลอยู่แล้ว เมื่อเข้าไปนั้นแล้วจึงต้องกลายเป็นของปฏิภูลไปตาม ๆ กัน จะเอาเพชรนิลจินดาให้ธาตุชั้นนี้รับมันไม่ยอมรับ มันรับแต่ของปฏิภูลด้วยกัน อยู่ด้วยกันได้ ใจก็พิจารณาสิ่งเหล่านี้เพื่อถอนความยึดมั่นถือมั่นในอาหารและรสอาหารชนิดต่าง ๆ ตลอดอัตภาพร่างกายที่สำคัญว่าเป็นเราเป็นของเราออกได้ด้วยการพิจารณา เพราะความสำคัญเช่นนั้นเป็นการเห็นผิดไปตามกิเลสไม่ใช่ถูกต้องตามหลักธรรม

เมื่อพิจารณาแล้วก็ลงมือฉัน ฉันไปจะพิจารณาอาหารไปเรื่อย ๆ ก็ได้ หรือจะทำงานอันใดที่เป็นอรรถเป็นธรรมซึ่งเคยปฏิบัติมาอยู่แล้วก็ได้ เช่น ภาวนา มีความรู้สึกจดจ่ออยู่ในบาตร ตาสารวมอยู่ในบาตร ไม่ให้เอ่อให้มองที่โน่นที่นี่ เวลาขบฉันก็ไม่ให้เอ่อมองในลักษณะสติลอย จิตใจเลื่อนลอย ไม่ได้ตั้งหน้าตั้งตาฉันด้วยความมีสติ ซึ่งเป็นเรื่องของธรรม ท่านจึงสอนให้ฉันด้วยความสำรวม ปตฺตสญฺญี ให้มีความสำรวมอยู่ในบาตร ในเสขิวัตรท่านก็บอกแล้ว ปตฺตสญฺญี ปิณฺฑปาทํ แนะ ให้ทำความสำคัญอยู่ในบาตร อย่าไปสำคัญอย่างอื่น ฝึกหัดจนชำนาญ

นี่ก็รู้สึกว่าเป็นนิสสัย ในขณะที่ฉันไม่ค่อยได้เอ่อมองโน้นมองนี้โดยความไม่มีสติ ตั้งแต่ได้เริ่มฝึกหัดปฏิบัติ ตากี่ดี จิตใจก็ดี ให้อยู่ในนั้น มันเลยกลายเป็นนิสสัย ถ้าจะมองไปข้างนอกมองไมที่ไหนก็เป็นเรื่องความจงใจที่มองด้วยความมีเหตุมีผล ไม่ใช่มองด้วยความเผอเรอไปต่าง ๆ นานา หรือเหม่อลอยไปอย่างนั้น ไม่เป็น นี่เวลาฉันก็ให้มีสติ ไม่ว่าจะทำกิจใดงานใดนอกจากการขบฉันไปแล้ว ให้มีสติกับทุกสิ่งทุกอย่าง

งานของพระจึงเป็นงานที่ละเอียดมากผิดกับงานทางโลกอยู่ไม่น้อย ผู้ได้ก้าวเข้าสู่ธรรมะและได้บวชได้ปฏิบัติตามหลักศาสนธรรมของพระพุทธเจ้าแล้ว จะเห็นได้ว่างานที่เคยผ่านมาก็ดี ความคิดความอ่านทุกสิ่งทุกอย่างที่เคยผ่านมาแล้วก็ดี ผิดกันกับงานของพระ ซึ่งทำด้วยความมีสติความละเอียดลอออยู่มาก นอกจากจะปล่อยให้กิเลสเข้ามาเหยียบย่ำทำลายความเคลื่อนไหวไปมาการกระทำของเราเสีย มันก็ไม่ผิดอะไรกับงานของโลกเขา และเลยยิ่งกว่างานของโลกเขาอีก เพราะตัวประธานคือเรานี้เป็นพระไปทำแบบโลกเขามันก็เลยโลกเขาไป เลยยิ่งกว่าโลกเขา

การอยู่ด้วยกันมีจำนวนมาก อย่าสนใจกับผู้หนึ่งผู้ใดในแง่ความไม่เป็นธรรม ความรู้สึกนึกคิดของแต่ละคน จิตตินิสัยของแต่ละรูปละนามนั้นไม่เหมือนกัน ต้อง

พร้อมอยู่เสมอภายในใจและทำให้เป็นพื้นฐานของใจว่าให้อภัยกัน นี่คือความเป็นธรรมระหว่างที่อยู่ด้วยกัน อย่าได้ไปยกโทษยกกรรมว่าองค์นั้นเป็นอย่างนั้นองค์นี้เป็นอย่างนี้ ความคิดเช่นนั้นมันกวนตัวเองด้วย นอกจากนั้นก็ระบายออกไปสู่เพื่อนฝูงหรือผู้ที่ตนเห็นว่าไม่ดี แล้วทางโน้นก็เป็นความรู้สึกประเภทเดียวกันขึ้นมา ก็เลสต่อกิเลสมันเผา กันได้ง่ายๆ เมื่อมองกันด้วยแง่แห่งความเป็นธรรม คือมองในความให้อภัย มองด้วยความเมตตาสงสารหรือมองด้วยหลักความจริง ที่จะพิจารณาให้เป็นสติปัญญาของตนนั้นเป็นธรรม ถ้ามองไปในทางอื่นนอกจากนี้ไปแล้วก็เป็นการขาดทุน

แม้คนนั้นผิด องค์นั้นผิด เราผู้ที่เกิดเพ่งเล็งไปว่าองค์นั้นผิด ด้วยความไม่สบายใจไม่สะดวกใจ ด้วยความรู้สึกไม่พอใจอย่างนี้ ก็กลายเป็นความผิดขึ้นมาในใจของเราเอง เพราะความไม่พอใจนั้นคือเรื่องของกิเลส สติปัญญาต้องตามต้อนทันที หากมีโอกาสมืออะไรซึ่งจะแนะนำตักเตือนซึ่งกันและกันในสิ่งที่ตนเห็นว่าผิดนั้น เราก็ตักเตือนกันได้ด้วยความเมตตาสงสาร ด้วยความจงรักภักดีต่อกันจริงๆ ผู้นั้นซึ่งมาปฏิบัติเพื่ออรรถเพื่อธรรมด้วยกัน ก็ยอมรับกันด้วยเหตุด้วยผลจริง ๆ ย่อมเป็นมงคลทั้งสองฝ่ายอยู่ด้วยกันเท่าไรก็อยู่ได้ เตือนกันมากน้อยหรือหนักเบาเพียงไรก็เตือนได้ เพราะต่างองค์ต่างพร้อมแล้วเพื่อธรรม ไม่ได้พร้อมเพื่อกิเลส

องค์นั้นก็หัวใจ องค์นี้ก็หัวใจ เราเป็นหัวหน้าก็เห็นใจทุกรูปทุกนามว่ามีคุณค่าด้วยกัน จึงต้องรับไว้ มากบ้างน้อยบ้างก็ทนเอา ทีนี้เมื่อเราอยู่ร่วมกันแล้วก็ต้องมาก เพราะนั่นองค์หนึ่ง นี้องค์หนึ่ง บวกกันเข้าก็เป็นสองแล้ว แล้วนั่นองค์หนึ่ง นี้องค์หนึ่ง เข้าก็เป็นสี่เป็นหกเป็นสิบ เป็นจำนวนดังที่อยู่ด้วยกันนี้ ต่างองค์ก็ต่างมุ่งมา จึงให้เห็นคุณค่าแห่งการมุ่งมาของตนแต่ละรายๆ แล้วปฏิบัติหน้าที่ของตนด้วยความสนใจ ด้วยความอุตสาหะพยายาม ใช้ความอดความทนนั้นแหละ

จอมศาสดาคือจอมอดทน เพียรก็จอมศาสดา ไม่ว่าในแง่ใดพระพุทธเจ้าเป็นพระองค์แรกๆ เป็นผู้ออกหน้าออกตา โลกไม่มีใครเสมอ ธรรมประเภทนี้แลทำให้พระพุทธเจ้าได้เป็นศาสดาขึ้นมา ความอดทนก็ทนจริงๆ ความเพียรก็เพียรจริงๆ ความอุตสาหะพยายามทุกแง่ทุกทางที่จะเป็นไปเพื่ออรรถเพื่อธรรม ที่จะยังพระองค์ให้มีความเจริญรุ่งเรืองจนถึงขั้นสำเร็จเต็มภูมิ พระองค์ทรงทุ่มเทลงทุกสิ่งทุกอย่าง อดก็อด ทนก็ทนอย่างถึงใจๆ นี่แหละศาสดาของพวกเราเป็นมาอย่างนี้

พวกเราอยู่ด้วยกันนี้เพียงไม่กี่องค์ ครั้นพุทธกาลอยู่ด้วยกันเป็นจำนวนร้อยๆ สี่ห้าร้อยท่านทำไมอยู่ด้วยกันได้ อยู่ด้วยกันด้วยความเป็นธรรม อยู่มากน้อยเพียงไรก็เป็นธรรมทั้งนั้น ดีทั้งนั้น เพราะนั่นก็ดีนี่ก็ดี ต่างอันต่างดี ต่างองค์ต่างดีบวกกันเข้าละเล้ากันเข้ามีแต่ของดี จะเสียไปที่ตรงไหน นอกจากมีสิ่งไม่ดีเข้าไปทำลายเสียเพียงราย

หนึ่งเท่านั้นก็กระเทียมกันทั้งวัด อย่าว่าถึงสี่ห้าร้อยองค์เลย เพียงสององค์เท่านั้นก็ ทะเลาะกันได้ถ้าใจไม่เป็นธรรม นี่หลักแห่งการอยู่ร่วมกันก็เป็นความจำเป็นอันหนึ่ง เห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน ให้อภัยซึ่งกันและกัน ไม่ถือสีถือสาгин เมตตาสาธสารซึ่งกัน และกัน มีปัจจัยไทยทานเกิดขึ้นก็เฉลี่ยเผื่อแผ่กันให้ทั้งถึง ตามหลักสาราณียธรรมอัน เป็นธรรมผูกรักและระลึกถึงกัน

ที่กล่าวทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่า ท่านทั้งหลายเกิดการทะเลาะเบาะแว้งกันขึ้นใน วัดนี้ แต่กล่าวเพื่อความตักเตือนในการอยู่ร่วมกันซึ่งเคยมีเสมอ ไม่ว่าครั้งพุทธกาลไม่ว่าสมัยปัจจุบันมิได้ด้วยกันทั้งนั้น การที่จะปฏิบัติเพื่อความราบรื่นต่อกันจึงต้องได้รับการแนะนำตักเตือนสั่งสอน เฉพาะอย่างยิ่งผู้เป็นหัวหน้าไม่คิดเรื่องเหล่านี้ไม่ได้ ต้องคิดมันอดคิดไม่ได้เพราะแบกเพราะหามอยู่ทั้งวัดทั้งวาทุกรูปทุกนาม ด้วยความจงใจ ด้วยเจตนา รับมาแต่ละองค์ๆ รับด้วยเจตนาที่จะแนะนำสั่งสอนให้เต็มสติกำลังความสามารถของตนที่จะรับและสั่งสอนได้

ด้วยเหตุนี้จึงอดคิดไม่ได้ ไม่ว่าครูบาอาจารย์องค์ใดจำต้องคิด เพื่อความอยู่ ร่วมกันเป็นความสงบสุข และเป็นสังฆโสภาในสังฆมณฑล พระสงฆ์งามตาเย็นใจแก่ กันและกัน ย่อมทำความเย็นตาเป็นสุขใจแก่บริษัทผู้คอยสนับสนุน เพราะประชาชนกับ พระนั้นแยกกันไม่ออกแต่ไหนแต่ไรมา เขาย่อมมีความภาคภูมิใจ หัวใจพองขึ้นเพราะ ความ เป็นสุขใจกับพระของเขาที่อยู่ด้วยกันเป็นผาสุก

การประกอบความพากเพียร แม้จิตจะยังไม่เป็นไปเพียงไรก็ไม่เกิดความเดือด ร้อนวุ่นวาย เพราะความไม่ลงรอยและความร้าวรานซึ่งกันและกัน การอยู่กันด้วยความ สงบสุข การประกอบความพากเพียรก็ราบรื่นดีงามสงบเย็นใจ ไม่ต้องไปเป็นอารมณ์กับ เรื่องใดกับผู้ใดบรรดาที่อยู่ด้วยกัน ท่านจึงเรียกว่า บุคคลสปปาย เพื่อนฝูงและบุคคล เป็นที่สบาย บุคคลก็คือเพื่อนฝูงนั้นแหละ บุคคลอยู่ภายนอกเขาจะมาเกี่ยวข้องอะไรกับ เรา ก็พวกที่อยู่ด้วยกันนี้แหละที่เรียก บุคคลสปปาย เพื่อนฝูงที่อยู่ร่วมกันเป็นที่สบาย ต่างองค์ก็ต่างมีอรรถมีธรรม ธรรมต่อธรรมเข้ากันได้สนิท ถ้าธรรมกับโลกหมายถึงตัว กิเลสแล้วเป็นข้าศึกกันทันที อย่าได้นำมาใช้ เวลานี้เรามาแก้กิเลสอาสวะประเภทต่างๆ ซึ่งเป็นข้าศึกต่อเราและเป็นข้าศึกต่อผู้ใดไม่มีสิ้นสุด จึงต้องระงับดับมันด้วยความ พากเพียรและระมัดระวังเสมอ

การทำความเพียรไม่ได้หมายแต่เพียงว่าการเดินจงกรม การนั่งสมาธิภาวนา หมายถึงสติอยู่กับตัว ทุกข์ก็ให้มีสติ สุขก็ให้มีสติ กายใจได้รับสัมผัสเย็นร้อนอ่อนแข็ง ประการใดก็ให้มีสติ ให้ถือเป็นพื้นของจิตอยู่เสมอ นี่ละงานของพระ จึงเป็นงานที่ ละเอียดลออและเป็นงานที่หนักอยู่มาก ซึ่งต้องใช้ความพินิจพิจารณา ใช้ความ

ระมัดระวังบังคับบัญชาใจอยู่เสมอ งานของใจเป็นงานที่หนักอยู่ลึก ๆ ซึ่งโลกมองไม่เห็น งานภายนอก เช่น หามไม้หามเสา แบนนั้นหามนี้ก็มองเห็นกันว่า สิ่งที่แบกที่หามมานั้น คัดกันได้ประมาณกันถูก ว่าหนักอย่างนั้น ๆ ผู้แบกผู้หามาและผู้อื่นก็ทราบได้ว่าหนักเพราะสิ่งนั้น ๆ แต่งานภายในใจนี้มองไม่เห็น มันแบกอยู่ลึก ๆ ภายในใจ โลกจึงมองไม่เห็นและรู้ได้ยากถ้าไม่เคยผ่านมาบ้าง งานความเพียรนี้เป็นเช่นนั้น จึงต้องได้ใช้ความพินิจพิจารณาความพยายามอยู่เสมอ ผู้ตั้งใจประพฤติปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้น เจตนาให้ฝังลึก อย่าเป็นโยก ๆ คลอน ๆ ใช้ไม่ได้ ให้มีความจริงใจมีความหนักแน่นมั่นคงเป็นหลักใจอยู่เสมอ

เวลาทำภาวนาก็ให้มีแต่งงานของการภาวนาเท่านั้น อย่าเสียดายความคิดความปรุกับเรื่องใดทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องอดีตอนาคต เรื่องบุคคลหญิงชาย เรื่องหน้าที่การงาน เรื่องได้เรื่องเสีย เรื่องมีเรื่องจน อย่านำเข้ามาเกี่ยวข้อง จะมาทำลายงานของเราที่กำลังทำอยู่นั้นให้ล้มเหลวไป ไม่ปรากฏผลเท่าที่ควรและไม่ปรากฏผลเป็นที่พอใจ จงถืองานที่ทำนั้นเป็นงานสำคัญ และถือว่ามิงงานอันเดียวนี้เท่านั้นในขณะนี้ที่เกี่ยวข้องกับจิต คือความรู้สึกสัมผัสสัมพันธ์กันกับงานที่ทำไม่ขาดวรรคขาดตอน อย่างอื่นไม่คิดไม่ปรุออกไปสัมผัสสัมพันธ์

ที่ว่าสิ่งนั้นเข้ามายุ่ง สิ่งนี้เข้ามายุ่ง เรื่องนั้นเข้ามายุ่ง เรื่องนี้เข้ามาเกี่ยวกันนั้น มันเป็นคำพูดที่หาความจริงและหลักเกณฑ์ไม่ได้ พูดตำหนิภายนอกไปเสียมากกว่า ที่จะมาตำหนิตัวเหตุอันสำคัญซึ่งคิดปรุอยู่ภายในใจ ตัวนี้แลเป็นผู้แยกออกไปเรื่องนั้น ปรุออกไปเรื่องนี้ เรื่องอดีตอนาคต เรื่องหญิงเรื่องชาย เรื่องหน้าที่การงาน หรือเรื่องราวใด ๆ มีแต่ผู้นี้ปรุออกไป ไม่ใช่สิ่งเหล่านั้นเข้ามาแทรกมาแข่งเข้ามายุ่งกวนใจ ความจริงก็ใจนั้นแลเป็นตัวโจร ขโมยออกไปคิดออกไปปรุออกไปเป็นเรื่องเป็นราวต่าง ๆ จิตที่กำลังทำงานอยู่นี้แลเล็ดลอดออกไปในขณะที่จิตเผลอไม่มีสติควบคุม แล้วปรุภาพเรื่องนั้นเรื่องนี้ขึ้นมา จึงเป็นเหมือนกับเรื่องนั้นเข้ามายุ่งตัวเอง

ความจริงก็คือภาพของตัวเองที่ปรุขึ้นจากใจนี้แลออกไปหลอกตัวเอง กวนตัวเอง ความปรุนี้ไปเป็นภาพในสิ่งที่ตนเคยรู้เคยเห็นเคยได้ยินได้ฟังเคยสัมผัสสัมพันธ์มา แล้วก็ปรากฏเป็นภาพของเรื่องนั้นขึ้นมา จึงเป็นเหมือนว่าเรื่องนั้นเข้ามายุ่ง ความจริงเรื่องนั้นไม่ได้มากวน มันออกจากจิตที่ปรุอยู่นี้แหละ จงเข้าใจกลของกิเลสจะไม่ถูกหลอกอยู่เรื่อยไปไม่มีวันรู้สึกตัว

เอาซิ ผู้ต้องการความหลุดพ้นจริง ๆ จะไม่นอกเหนือจากความเพียรนี้ไปได้เลย จะต้องปรากฏเห็นผล อัยมกัณฑา เพราะศาสนธรรมของพระพุทธเจ้าคงเส้นคงวาอยู่ตลอดเวลากาลโก พระองค์จะปรินิพพานนานเพียงไรก็ตาม ขอให้ถือหลักความจริง

เป็นที่ตั้งเป็นที่ยึดเป็นข้อปฏิบัติ เป็นที่ลงใจ ท่านสอนไว้ว่าอย่างไร ที่ว่า สวากขาตธรรม ก็คือองค์ศาสดาเป็นผู้ตรัสไว้ ตรัสไว้ชอบ นั้นฟังซิ มีที่ค้ำตรงไหน ชอบต่อความจริง ชอบต่อความถูกต้อง ไม่ผิดพลาดคลาดเคลื่อนไหวไปไหน พระองค์จะปรินิพพานนานเท่าไรไม่สำคัญ หลักที่ประทานไว้เป็นเครื่องยืนยันก็คือธรรมและวินัยนั้นแล จะเป็นศาสดาของเธอทั้งหลายแทนตถาคต เมื่อตถาคตผ่านไปแล้ว

คำว่าเป็นศาสดาแทนพระองค์ก็คือ ศาสนธรรมนี้แลเป็นผู้ชี้บอกแนวทางเหมือนกับเรตถาคตชี้บอกอยู่เวลานี้ ทรงชี้บอกเรื่องอะไร เรื่องนั้นก็มียู่กับตัวของเรา เช่น ทุกข์ อริยสัจจ์ ทุกข์มีอยู่ภายในใจของเรา นี่เป็นปัจจุบัน เป็นความจริงอยู่กับตัวของเรายู่แล้วบกพร่องไปที่ตรงไหน สมุทัย อริยสัจจ์ สมุทัยก็หมายถึงตัวกิเลส ได้แก่ กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา เป็นต้น ก็อยู่ที่ใจของเรา นิโรธ อริยสัจจ์ มคฺค อริยสัจจ์ ก็มีอยู่ที่กายที่ใจของเราทุกคนเวลานี้ ประหนึ่งทรงชี้พระหัตถ์บอกว่า นี่น่าๆ อยู่ที่กายที่ใจของเธอทั้งหลายนี้ น่า สัจธรรมคือความจริงเป็นพื้นฐานรับรองไว้ที่ตรงนี้ และศาสนธรรมก็แสดงลงที่จุดนี้ เท่ากับว่าพระพุทธเจ้าแสดงชี้แจงบอกเราอยู่ต่อหน้าต่อตาเวลานี้ เพราะสิ่งเหล่านี้มีอยู่กับเรา ปรากฏอยู่กับเราทุกๆ รายไป

นิโรธ คือความดับทุกข์ดับที่ตรงไหน ทุกข์จะดับไปได้เพราะอะไร ทุกข์จะดับไปได้เพราะสมุทัยดับ สมุทัยคืออะไร คือกิเลสประเภทต่างๆ มี กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา เป็นต้น ดับสนิทลงไป นิโรธปรากฏขึ้นมาเต็มที่ ดับเพราะอะไรทำให้ดับ เพราะมรรคทำให้ดับ

มรรคคืออะไร ท่านกล่าวไว้พอประมาณก็คือ สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปो สัมมาสติ และถ้าจะพูดไปให้สุดในองค์แปดก็ สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปो สัมมาวาจา สัมมากัมมันโต สัมมาอาชีโว สัมมาวาจาโม สัมมาสติ สัมมาสมาธิ นั้น มรรคก็อยู่ที่ใจ การกระทำก็อยู่ที่กายของเราจะเป็นผู้กระทำ สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปो หมายถึงปัญญาคือความฉลาดแหลมคม ใครจะเป็นคนที่ซัดคั้นปัญญาขึ้นมาใช้ ก็ต้องซัดคั้นขึ้นมาที่ใจ สัมมาวาจา ใครจะเป็นผู้พูด ก็ปากของเราเองเป็นผู้พูด นี้อยู่กับเราทั้งนั้น สัมมากัมมันโต ทำการงานชอบทำอย่างไร เติบจงกรม นั่งสมาธิภาวนา เป็นหลักสำคัญแห่งงานชอบทั้งหลาย เราก็กายของเราเดิน นั่งสมาธิก็กายของเรา นั่ง ทำความเพียรภายในใจก็เอาใจของเราทำ คิดคั้น สติปัญญาก็เอาใจของเราเป็นผู้คิดผู้คั้น นี้อยู่กับตัวของเรา สัมมาวาจาโม สัมมาอาชีโว ก็อยู่ในนี้ทั้งนั้นเป็นผู้จะทำ ไม่ใช่ผู้อื่นผู้ใด สิ่งใดจะมาทำ สมบูรณ์อยู่ที่กายที่ใจที่วาจาของเราเอง จึงเป็นปัจจุบัน สิ่งทีกล่าวมาแล้วนี้เป็นปัจจุบันคือตัวของเราเป็นที่ตั้ง ไม่ได้เป็นอดีตไม่ได้เป็นอนาคต เป็นตัวของเราโดยตรงที่จะนำมาใช้ให้เหมาะสมกับสัจธรรมทั้งสิ้น

ตู้แห่งสังขารทั้งสี่มีอยู่ที่กายที่ใจของเราอยู่แล้ว พระพุทธเจ้าทรงแสดงลงที่นี้ ก็เหมือนกับพระพุทธเจ้าซึ่งบอกว่านี้ น่า ๆ อยู่อย่างนั้น ให้ใช้ความพิจารณาอย่างนี้ ๆ ให้ใช้สติระมัดระวังตัวอย่างนี้ ๆ ซึ่งมีอยู่กับเราทั้งนั้น ให้ใช้วาจาอย่างนี้ ๆ จึงเรียกว่าเป็นวาจาที่ชอบ ให้เลี้ยงชีพอย่างนี้จึงเรียกว่าเลี้ยงชีพชอบ เช่น ปิณฑิยาโลปโกชน ให้บิณฑบาตมาฉันด้วยน้ำพักน้ำแรงด้วยกำลังปลีแข้งของตน อย่าชี้เกี้ยวชี้คร้าน อย่าลืมนิ้วมั่วสุ่มเลี้ยงชีพชอบก็เอากายนี้แหละไป แต่จะไม่อธิบายถึงการเลี้ยงชีพชอบภายในจิต เพราะเป็นความเพียรที่จะให้โอฆารสแก่จิตอยู่แล้วในมรรคแปดนี้

สัมมาวาจาโม เพียรชอบ ก็เพียรอยู่ในที่สี่สถาน กาย เวทนา จิต ธรรม หรือ อริยสังขลนี้ แน่ หรือเพียรอยู่ในสัมมัตตปธานสี่ซึ่งเกี่ยวโยงกัน

สัมมาสติ ระลึกรชอบ ระลึกอยู่ในภายในจิตนี้ ระลึกออกไปข้างนอกก็ไม่ให้หนีจากหลักสังขาร ระลึกเพื่อความเห็นโทษเห็นภัยเพื่อการถอดถอนกิเลส ไม่ว่าข้างนอก ไม่ว่าข้างในเป็นธรรมทั้งนั้น ก็มีอยู่ที่นี้

สัมมาสมาธิ จิตมีความสงบโดยชอบธรรม ไม่เป็นสมาธิหิวตอ ซึ่งรวมลงแล้ว เหมือนหิวตอ เหมือนคนนอนหลับ ไม่ปรากฏคุณค่าในขณะจิตรวมตัวสงบลง

นี่แหละท่านว่ามรรค อยู่ที่ไหนเวลานี้ หรือร่วงโรยไปตามพระสรีระของพระพุทธเจ้าแล้วหรือ ก็พระพุทธเจ้ากับเรานั้นคนละคน ไม่ใช่คนเดียวกัน อริยสังขลอันเดียวกัน จะร่วงโรยไปตามท่านอย่างไรกัน แยกให้ถูกชี้ แยกอริยสังขล อริยสังขลท่านอริยสังขลเรา มันคนละอย่างคนละอริยสังขลนี้ การปรินิพพานนั้นหมายถึงพระสรีระของพระพุทธเจ้าสลายจากส่วนผสมลงไปเท่านั้น หลักธรรมหลักวินัยที่เป็นทางเดินอันถูกต้องตั้งงามเพื่อถึงจุดมุ่งหมายปลายทางนั้น ประทานไว้แล้วที่กายที่จิตของเราทุกคนจะบกพร่องที่ตรงไหนพิจารณาให้ดี นี่เหมือนองค์ศาสดาประทานอยู่ตลอดเวลา เป็นคำพูดที่สด ๆ ร้อน ๆ เพราะเป็น สวากขาตธรรม ตรัสไว้ชอบ และตรัสลงที่กายที่ใจของเรา นี้แม้พระพุทธองค์จะมาประทานพระโอวาทเสียเอง ก็ไม่ประทานนอกเหนือไปจากหลักธรรมหลักวินัยที่ทรงประทานไว้แล้วนี้เลย จึงว่าเป็นศาสดาแทนองค์ตถาคต ท่านถึงได้รับสั่งอย่างนั้น

กาย ใจ ของเราเป็นปัจจุบัน อริยสังขลคือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค เป็นหลักแห่งสังขารซึ่งมีกายมีใจเป็นที่อยู่เป็นที่ตั้งของสังขาร ประทานพระโอวาทก็ประทานลงที่นี้ ร่วงโรยไปไหน เวลานี้มีอยู่กับตัวของเราทุกคน นอกจากตายเสียเท่านั้นก็เรียกว่าสังขารของเราร่วงโรยไปแล้ว ทำงานอะไรไม่ได้แล้ว นี่เราทำได้อยู่ พิจารณาลงไปที่ว่ามรรคมี สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปป เป็นต้น สัมมาสมาธิ เป็นที่สุด รวมลงแล้วเรียกว่าเครื่องประหารปราบปรามกิเลสทุกประเภท ไม่นอกเหนือไปจากมรรคที่กล่าวนี้ไปได้เลย สด ๆ ร้อน ๆ อยู่มีใช่หรือ ที่ไม่สดไม่ร้อนก็คือคนตายแล้ว อริยสังขลก็ร่วงโรยไปด้วย

ผู้ยังอยู่อริยสัจก็ยิ่งสด ๆ ร้อน ๆ อยู่นั่นเอง รับผิดชอบกันขึ้นมาทำประโยชน์ซนนอนเฝ้ากันอยู่
ทำไม

ปัญญาพินิจพิจารณาไตร่ตรองดูตามหลักความจริง อย่าฝืนความจริง การฝืน
ความจริงนั้นเป็นเรื่องสัญญาอารมณ์ ซึ่งเป็นเรื่องของกิเลสตัวหลอกหลวงและลบล้าง
ความจริงคือธรรมไม่ให้ปรากฏภายในตัว เอาแต่ความรุ่มร้อนขึ้นมาเผาใจเพราะความ
เสกสรรปั้นยอในสิ่งจอมปลอมทั้งหลาย และเอายาพิษเข้ามาเผาจนจิตใจอยู่ตลอดเวลา
นั่นคือเรื่องของกิเลส เรื่องของธรรมต้องใช้ปัญญาพินิจพิจารณาให้เห็นตามหลักความ
จริง แม้สกลกายนี้ก็เปิดเผยอยู่ด้วยความจริงของมันทำไมจะไม่เห็น

ดูลงไปตั้งแต่ศีรษะจนถึงพื้นเท้า มีตรงไหนสะอาดสะอาด มีตรงไหนน่ารักใคร่
ชอบใจ มีตรงไหนเป็นสิ่งประเสริฐอัศจรรย์ มันเต็มไปด้วยเนื้อด้วยหนัง ด้วยของปฏิภูม
โสโครกทั้งภายนอกทั้งภายใน มันคือป่าช้าฝังศพอยู่ดี ๆ นี่แล มันวิเศษที่ตรงไหน มันนำ
รักใคร่ชอบใจนำกำหนดยินดีที่ตรงไหน ดูลงไปด้วยปัญญาให้เห็นตามความจริงที่พระ
พุทธเจ้าทรงสอนไว้ เรื่องที่น่ารักน่าชังเป็นของสดสวยงดงามซึ่งเป็นความจอมปลอมนั้น
มันจะพังทลายลงไป เพราะอำนาจของปัญญาที่ยังทราบความจริงตลอดทั่วถึงแล้วโดย
ไม่ต้องสงสัย

นี่แลสถานที่พิจารณา พิจารณาที่ตรงนี้ ให้เห็นที่ตรงนี้ตามหลักธรรมที่สอนลงที่
จุดนี้ พระพุทธเจ้าจึงเหมือนไม่ได้ปรินิพพาน เมื่อรู้ความจริงเต็มส่วนแล้ว องค์ศาสดาที่
แท้จริงคืออะไร หรือองค์ผู้รู้ที่แท้จริง ธรรมชาติบริสุทธิ์อันแท้จริงคืออะไร ถ้าไม่ใช่
คือจิตดวงที่กำลังเป็นนักโทษอยู่เวลานี้ เมื่อได้ถูกถอดถอนปราบปรามสิ่งที่ปกคลุมหุ้ม
ห่อหรือสิ่งที่บังคับบัญชากดขี่อยู่ภายในใจนี้ออกหมดแล้ว เราจะถามหาพุทธะที่ไหนอีก
พุทธะนั้นเป็นฉันใด พุทธะนั้นจะแปลกลปลอมไปไหน นี่ละที่ว่าตรงกัน ๆ เป็นปัจจุบันอยู่
ตลอดเวลา อยู่ภายในใจนี้ จึงให้พิจารณาที่ตรงนี้ อย่างหนีจากหลักความจริง คือจิตคือ
ธรรมนี้

กิเลสเคยจุดเคยลากมากี่ภพกี่ชาติแล้วยังไม่เช็ดไม่หลาบอยู่เหวอ ธรรมเป็น
เครื่องจุดเครื่องลากให้พ้นจากหล่มลึกทำไมจึงไม่สนใจ ยิ่งกว่าการสนใจกิเลสเครื่อง
หลอกหลวงจอมปลอม และจุดลากไปที่ภพที่ชาติที่กัปที่กัลป์ ซึ่งเต็มไปด้วยความหยา
หามทุกข์ไปด้วยกันทั้งนั้น ทำไมจึงไม่เช็ดไม่หลาบ สติปัญญามีเท่าไรทุ่มลงไปซิ ไม่เชื่อ
พระพุทธรูปเจ้าจะเชื่อใคร เชื่อกิเลสก็เชื่อมานานแล้วได้ผลได้ประโยชน์อะไรบ้าง ต้องเอา
มาเทียบเคียงซึ่งความหนักเบาเล็กตื่นหยาบละเอียด ความจริงความปลอมของกันและ
กัน คุณและโทษเป็นยังไง เอามาเทียบให้เห็นประจักษ์ใจ เพราะเป็นของมีอยู่ด้วยกันทั้ง
ของจริงทั้งของปลอม จะมีทางออกได้ไม่จมปลักอยู่ร่ำไป

ปัญญาพิจารณาลงไป สอดส่องลงไป ให้ท่องเที่ยวอยู่ทั้งข้างบนข้างล่าง ทั้งข้างในข้างนอกในสกลกาย ท่านเรียกว่ากรรมฐาน ฐานแปลว่าที่ตั้ง กรรมแปลว่าการกระทำ รวมกันเข้าเรียกว่าที่ตั้งแห่งงานซึ่งเป็นความชอบธรรม ที่ตั้งแห่งงานนี้เป็นงานที่จะถอดถอนกองทุกข์ทั้งมวลออกจากใจ และเป็นงานที่จะถอนใจออกจากหล่มลึกให้พ้นไปเสียได้เพราะงานนี้ ท่านจึงเรียกว่ากรรมฐานๆ ดังที่ท่านว่ากรรมฐาน ๕ คือ สอนย่อๆ ให้พอเหมาะสมกับกัลยาณมิตรที่บวชในเวลาเช่นนั้นซึ่งไม่มีเวลามากมายนัก ท่านสอน เกสา โลมา นขา ทนต์ ตโจ ไปถึงหนึ่งแล้วก็หุ้มห่อไปหมด หนึ่งเป็นประโยชน์ใหญ่โตมาก โลกทั้งโลกหลงกันเพราะหนึ่งเท่านั้นเป็นสำคัญ ถ้าถลกหนึ่งออกหมดแล้วจะหลงกันที่ตรงไหน รักที่ตรงไหน สวยงามที่ตรงไหน หนึ่งนั้นแหละเป็นเครื่องหลอกประดับหน้าร้าน ข้างในมีอะไร มุลสดมุลแห้งเต็มไปหมด ดูให้ชัดเจนดูให้ทั่วถึง ดูให้ลึกซึ่งจะเห็นความจริงเป็นลำดับลำดับ

จิตนี้แม้จะถูกกิเลสตีตะปูไว้อย่างเหนียวแน่นก็ตามเถอะ เมื่อปัญญาได้สอดแทรกเข้าไปตรงไหนแล้วจะติดฝังๆ ขึ้นมาโดยไม่ต้องสงสัย ติดขึ้นมาจนหลุดลอยไปไม่มีเหลือ นี่ละงานของพระ งานนี้เป็นงานสำคัญมาก เพราะงานถอนตะปูที่ถูกกิเลสตีติดแน่นไว้ที่จิต ใส่ของจอมปลอมให้ติดแน่นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันไว้ อะไรก็ว่าเป็นเรา อะไรก็ว่าเป็นของเรา มันจะพังทลายอยู่ก็ว่าเป็นเราเป็นของเรา เหมือนคลุ้งหมดทั้งตัวก็ว่าเป็นเราเป็นของเรา ยังจะจมอยู่กับป่าช้ากิเลสที่ขุดหลุมพรางไว้ฝังผู้ยึดมั่นสำคัญว่านั่นเป็นเรานั้นเป็นของเราอยู่หรือ ของจริงมีอยู่ทำไมไม่ยึด ของจริงมีอยู่ทำไมไม่ค้นหาของปลอมไปเชื่อไปติดมั่นหาสาระอะไร เมื่อไรจะตื่นพวกเรานะ ลงธรรมปลูกยังไม่ยอมตื่นอยู่แล้วจะเอาอะไรมาปลูก กิเลสทั้งมวลล้วนแต่กล่อมให้หลับสนิทติดจมทั้งนั้นจะว่าไม่บอกว่าธรรมไม่ปลูก

พิจารณาคู่มือเขียนชุดคันหลายครั้งหลายหนหลายตลบตบทวน และบังคับบัญชาจิตพิจารณาในที่ สิ่งอื่นเรื่องอื่นเรื่องใดเคยคิดเคยอ่านเคยปรุงเคยแต่งมาเสียมากต่อมากแล้ว และก็หาบกองทุกข์เข้ามาเผาหัวใจให้ใจแบกหามทุกข์และมหันตทุกข์มามากต่อมากแล้วควรจะยุติ ควรจะบังคับจิตให้ตั้งงานนั้นแล้วหันเข้าสู่งานนี้ พิจารณาหลายครั้งหลายหนงานนี้เด่นขึ้นมาตามหลักความจริง งานเหล่านั้นจะค่อยล้มเหลวไปค่อยจางไปๆ โดยลำดับ สุดท้ายจิตก็หมุนตัวเข้าสู่ความจริง จะเรียกว่าได้การก็ได้ พอเห็นร่องรอยละที่นี้จิตใจเริ่มสว่างไสว สิ่งที่บีบบังคับอยู่ก็จะคลี่คลายตัวออกไปๆ เพราะอำนาจของสติปัญญาหยั่งทราบ ถอดถอนขึ้นมาๆ ที่สุดก็รู้เท่าทันอย่างละเอียดทั่วถึงอุปาทานความยึดมั่นถือมั่น ซึ่งเป็นเหมือนตะปูตีจิตติดกับสิ่งจอมปลอมทั้งหลายไว้ก็ถอนฝังขึ้นมาไม่ต้องสงสัย แล้วทำไมจะไม่เบา เหมือนเราแบกทัพสัมภาระที่หนักอยู่

บนป่าแทบหลังจะหักบ่าจะฉีก พอทิ้งภาระตุ้มลงไปแล้วทำไมตัวจะไม่เบา จะไม่ติดไม่
ลอยขึ้นมา จะไม่สบายเล่า ต้องสบาย และแสนสบายตามลำดับที่ถอดถอนได้

การพิจารณาก็เพื่อถอดถอนสิ่งที่ฝังจมอยู่ภายในจิตออกนั่นเอง ไม่ใช่เพื่อความ
ล่มจมฉิบหาย เพราะธรรมไม่เคยพาคนให้ล่มจมฉิบหาย กิเลสต่างหากพาสัตว์โลกให้
ล่มจมฉิบหาย ทำไมจะไม่ม่แก็ใจถอดถอนมันเล่า เอาให้จริงนักปฏิบัติ ถ้าอยากเห็นคุณค่า
ค่าของธรรมกับโทษของกิเลสประจักษ์ใจ ลงได้พิจารณาอย่างที่ว่าจริง ๆ แล้ว การเห็น
คุณค่าของธรรมมากเท่าไร ก็ยิ่งเห็นโทษแห่งความจอมปลอมของกิเลสมากเท่าเทียมกัน
สุดท้ายความเห็นโทษก็ถึงใจ ความเห็นคุณค่าแห่งธรรมก็ถึงใจ นั่นเป็นเครื่องเสริมกำลังใจ
ซึ่งเนื่องมาจากความเห็นโทษและความเห็นคุณค่าเป็นพลังอย่างยิ่ง และพุ่งเลยเถียว

ความพากเพียรจะไม่มีกลางวันกลางคืน เพราะความเห็นโทษอย่างถึงใจ ความ
เห็นคุณค่าอย่างถึงใจเป็นพลังเครื่องเสริมจิต ความเพียรหมั่นตัวไปเอง สติปัญญาที่เคย
นอนจมอยู่เหมือนหมูแต่ก่อน ๆ ก็ดีดขึ้นมา ทุกสิ่งทุกอย่างคล่องตัวไปตามกัน ความ
พากเพียรหมั่นไปตามสติปัญญา หมั่นไปตามความมุ่งมั่น หมั่นไปตามความเห็นโทษ
เห็นคุณค่าอย่างถึงใจและก้าวไปไม่หยุดยั้ง ใจนับวันเพลิดเพลิดในความเพียร

เพลิดทางธรรมผิดกับเพลิดทางโลก เพลิดทางธรรมเพลิดไปด้วยความเบาบาง
ความสว่างไสว ความสุขความสบาย เพลิดเรื่องของกิเลสเพลิดเท่าไรยิ่งทำให้จมลงไป ๆ
ผิดกันมาก คำว่าจมลงไปเป็นยังไง ก็ทุกข์บีบบังคับนะซิ เราเคยเป็นมาแล้ว สิ่งเหล่านี้
เราเคยสัมผัสสัมพันธ์ เราเคยรู้เคยเห็นเคยเป็นมาแล้ว แต่เรื่องของธรรมเรายังไม่เคยรู้
เคยเห็นยังไม่เคยเป็น ดังนั้นจึงยึดศาสตาดองค์เอกที่ทรงรู้ทรงเห็นทรงเป็นมาแล้ว ทรง
ปล่อยวางมาหมดแล้ว เป็นเกาะยึดของใจอย่าลดละปล่อยวาง

ถ้าพูดถึงรสท่านก็กล่าวไว้แล้วในธรรม รสแห่งธรรมชนะซึ่งรสทั้งปวง นั้นฟังซิ
พระพุทธเจ้าทำไมจะไม่เคยสัมผัสสัมพันธ์รสของโลก เกิดมาก็ก่อกัลป์เช่นเดียวกับเรา
นี้ทำไมจะไม่เคย เหตุใดจึงสลัดตัดทิ้งรสเหล่านั้นไปเสียโดยสิ้นเชิง ถ้าไม่เหนือกว่าจะ
ปล่อยกันได้อย่างไร รสแห่งธรรมไม่เหนือกว่ารสกิเลสจะปล่อยกิเลสได้อย่างไร รสแห่ง
ธรรมต้องเหนือรสของกิเลสจึงปล่อยรสของกิเลสได้ นอกจากการปล่อยแล้ว ยังปล่อย
ด้วยความเห็นโทษในรสของโลกามิสอีกด้วย นี่แลศาสตาดองค์เอก ได้รู้ได้เห็นทั้งโทษทั้ง
คุณค่าทุกสิ่งทุกอย่างอย่างถึงใจแล้ว จึงนำธรรมมาสั่งสอนโลก

เราเป็นลูกศิษย์มีครู สิ่งเหล่านั้นเราก็ผ่านมาแล้ว ส่วนธรรมยังไม่เคยสัมผัส การ
ถือ พุทธ ธรรม คุชฉามิ นั้นจึงยึดเป็นหลักพึ่งเป็นพึ่งตาย ธรรม ธรรม คุชฉามิ ล้วนแต่
เป็นธรรมชาติที่ประเสริฐเลิศโลก จึงยึดเป็นหลักใจและเป็นเครื่องดำเนิน เป็นเครื่อง
ฝากเป็นฝากตายในทางความเพียรอย่าลดละปล่อยวาง ให้ได้เห็นธรรมของจริงดังที่

ศาสตาสอนไว้ประจักษ์ใจ ธรรมนี้เป็นธรรมที่ทำทายเป็นเหตุทั้งผล ไม่มีอะไรบกพร่อง สนุกปฏิญโก เป็นเครื่องตัดสิน จะรู้เองเห็นเองเมื่อปฏิบัติตามหลักธรรมโดยถูกต้องไม่เป็นอื่น เพราะธรรมไม่เคยเป็นอื่นมาแต่กาลไหน ๆ อยู่แล้ว

อย่าทำใจให้จิต ๆ จาง ๆ ว่าง ๆ เปล่า ๆ จากคุณค่าสารธรรมทั้งหลาย แต่ให้ใจมี รสมีชาติกับคุณค่าแห่งธรรมประจำใจอยู่เสมอ อย่ามัวแต่คอยฟังกิเลสมันกระซิบ กระซิบอยู่นั่นไม่ตื่นตัว เดินจงกรมนั่งสมาธิภาวนาในอิริยาบถใดทำใด ก็ไม่พ้นถูก กล่อมถูกกระซิบกระซิบจากกิเลสจนได้ ปกติกิเลสจะแทรกอยู่ตลอดเวลาแต่เราไม่ ทราบ เพราะสติปัญญายังไม่ทันมัน ต่อเมื่อสติปัญญาทันแล้วถึงจะทราบได้ชัดโดย ลำดับ ในการแทรกการแข่งของกิเลส จนกระทั่งกิเลสพังทลายไปหมดเพราะอำนาจของ สติปัญญาแล้ว นั่นแหละเราจะรู้ได้ชัดที่แท้จริงเป็นจิตนิโรทโทษแล้ว มี สนุกปฏิญโก เต็มภูมิ หรือ ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญญูหิ เต็มภูมิ ไม่มีอะไรมาเกาะมาเกี่ยวมายุ่งมากวนภายใน ใจ

แต่ก่อนอยู่ใต้กฎใต้ข้อบังคับอำนาจของกิเลสถ่ายเดียว หาเวลาจะติดตัวไพล่ หน้าขึ้นมาสักนิดหนึ่งก็ไม่ได้ ถูกมันตีจมลงไป ๆ อย่างนี้ก็กัปกั๊กัลป์มานับไม่ได้ ที่นี้ได้ พ้นจากกิเลสโดยสิ้นเชิงแล้วเป็นยังไง อะไรจะมาวนใจอีกมีไหม ไม่มี อิริยาบถทั้งสี่ก็ อยู่ด้วยธาตุด้วยขันธ ด้วยความรับผิดชอบตามสัญญาญาณเท่านั้น ไม่มีอะไรจะมายุ่ง มากวนจิตใจให้ได้รับความเดือดร้อนขุ่นมัวเหมือนแต่ก่อนอีกเลย เพราะกิเลสจ่อมยุ่ง ลิ่นชากไปแล้ว เป็น อกุปปธรรม ล้วน ๆ คือไม่กำเริบแล้ว ไม่มีอะไรที่จะมาทำให้ กำเริบ เพราะกิเลสตายสนิทแล้ว จิตก็ทรงธรรมชาติวิมุตติธรรมเต็มภูมิหาอะไรเทียบไม่ ได้ นอกจาก ปรมิ สุขิ เท่านั้นเข้ากับธรรมนี้ได้อย่างสนิท

การครองธาตุชั้นธัมมิกครองไป มีอะไรก็อยู่ไป กินไป หลับไป นอนไป เปลี่ยนไป ตามสภาพรับผิดชอบกันไปอย่างนั้น ชั้นนี้ก็เป็นเพียง ภาธา หเว ปญฺจกฺขนธา ส่วน ย่อยเท่านั้น ด้วยความรับผิดชอบ เพราะไม่ใช่ ภาธา หเว ปญฺจกฺขนธา ด้วยการยึดมั่น ถือมั่นในชั้นนี้ตั้งเมื่ออุปาทานชั้นนี้ยังอยู่ เป็นเพียงความรับผิดชอบต่อกันไปพอถึงกาล ของชั้นนี้เท่านั้น เมื่อถึงกาลที่ควรปล่อยแล้ว ชั้นนี้หนไม่ไหวก็เช่นเดียวกับรถ ช่อมนี้ ช่อมนี้ ช่อมนี้ ช่อมตรงนั้นช่อมตรงนี้ ช่อมจนหาที่ช่อมไม่ได้ มีแต่จะพัง ๆ ก็ปล่อยเสีย หรือ โยนลงคลองไปเสีย การปล่อยวางความรับผิดชอบในชั้นนี้ก็ทำนองเดียวกันเมื่อถึงวาระ แล้ว

การช่อมชั้นนี้ ช่อมตรงนั้นช่อมตรงนี้ เยียวยาด้วยการอยู่การกินการหลับการ นอนการเปลี่ยนอิริยาบถ สุดท้ายไปไม่รอดก็ปล่อยเสีย ที่นี้ อนาลโย ถอนความรับผิดชอบ ไม่ต้องมีอะไรมาเกี่ยวข้องมารับผิดชอบกันอีกแล้ว นั่นท่านว่า อนุปาทิสเส

นิพพาน หมดสมมุติโดยประการทั้งปวง ในขณะที่บรรลुरुธรรมหรือตรัสรู้ธรรมซึ่งยังมี
 ชั้นธอยู่ ชั้นธสมมุติยังมีการเกี่ยวข้อง ยังมีความรับผิดชอบซึ่งกันและกันอยู่ เรียกว่า
 สอุปาทิเสสนิพพาน จิตถึงนิพพานแล้วแต่ยังมีสมมุติเจือปนอยู่คือชั้นธ อนุอุปาทิเสส
 นิพพาน ปล่อยวางโดยประการทั้งปวงแล้ว หมดความรับผิดชอบ ชั้นธสลายลงไปตาม
 สภาพของมัน ธรรมชาติที่บริสุทธิ์ก็เป็น อนาลโย หมดความรับผิดชอบ ถ้าจะว่าเป็น
 ห่วงก็ไม่ถูก ท่านห่วงอะไร หมดความรับผิดชอบนั้นสนิท

นี่แลผลของการปฏิบัติด้วยความยุ่งยากวุ่นวาย ด้วยความหนักหน่วงถ่วงใจ ด้วย
 ความพากเพียรทั้งหลาย ด้วยการต่อสู้กับกิเลสซึ่งเป็นตัวเหนียวแน่นแก่นฉลาดแหลม
 คมมาก ย่อมได้รับผลเป็นที่พึงใจไม่มีอะไรเสมอเหมือน ดังนั้นจึงใช้ความพินิจพิจารณา
 ความพยายามให้มาก วันหนึ่ง ๆ อย่าให้เวลาเวลาเสียไปเพราะกิจการงานใดๆ นอกจาก
 เสียเวล่ำเวลาไปกับการประกอบความเพียรเพื่อถอดถอนกิเลสเท่านั้น เหมาะสมอย่าง
 ยิ่งสำหรับผู้จะสลัดปัดทิ้งทุกซั้ทั้งหลายออกจากใจโดยสิ้นเชิงทั้ง ๆ ที่มีชีวิตอยู่นี้

พระพุทธเจ้าเป็นศาสดาปลอมเมื่อไร องค์เอก จริ่งเต็มที เลิศเต็มภูมิก็คือ
 ศาสดา ธรรมะที่ตรัสไว้ชอบก็ชอบยิ่งจนกระทั่งถึงวิมุตติหลุดพ้น ทรงชี้บอกโดยตลอด
 ทัวถึงไม่มีอะไรสงสัย ไม่มีบกพร่องตรงไหน สัจธรรมทั้งสี่ก็มีในภายในใจของเรา นอก
 จากบกพร่องทางมรรคสัง คือ สติ ปัญญา ศรัทธา ความเพียรของเรายังอ่อน จงผลิต
 ขึ้นให้มีกำลังเต็มที่เพราะเป็นสิ่งที่ได้เต็มได้ เมื่อสติปัญญามีกำลัง นิโรธคือความดับ
 กิเลสกับกองทุกซั้ซึ่งเกี่ยวโยงกัน ก็จะดับไปโดยลำดับของมรรคสังที่มีกำลัง จนถึงวาระ
 สุดท้ายถอดพรัดขึ้นหมด อวิชชาปุจจา สงขาร่า ไม่มีอะไรเหลือภายในใจเลย นั้น
 แลละ นิโรธะ หรือว่า นิโรธ ความดับสนิทแห่งทุกซั้ ดับเต็มที่ตอนนั้น มรรคที่ทำหน้า
 ที่ถอดถอนกิเลส ซึ่งหมุนตัวเป็นธรรมจักรก็หมดปัญหาภาระไปเอง

คำว่า มหาสติมหาปัญญานี้ จะพูดได้เต็มปากก็เฉพาะเวลาประกอบความเพียร
 ต่อสู้กับกิเลสประเภทละเอียดสุด จนถึงขั้นกิเลสบรรลัยไปโดยสิ้นเชิงแล้วเท่านั้น พอ
 ผ่านจากนั้นไปแล้ว มหาสติมหาปัญญาก็ผ่านไปโดยหลักธรรมชาติ เพราะเป็นสมมุติ
 ด้วยกัน เป็นความจริงในวงสมมุติด้วยกัน สติปัญญาก็เป็นสมมุติ แต่เป็นสมมุติฝ่ายแก้
 ฝ่ายถอดถอน เวลาจะใช้ก็นำมาใช้ตามกิจตามกาลที่ควร ก็นำมาใช้ตามหน้าที่การงาน
 แต่ไม่ได้ใช้เพื่อแก้กิเลสต้นท้ออาสวะแต่ประการใด เพราะฉะนั้นคำว่า มหาสติ มหา
 ปัญญา จึงหมดหน้าที่ไปในเวลาที่กิเลสสิ้นสุดลง ที่นี้จะว่ามีสติหรือไม่มีสติท่านไม่สำคัญ
 ท่านไม่นิยมในใจ ขาดสติก็คือสมมุติ มีสติก็คือสมมุติ ท่านไม่ได้อยู่ในความมีสติ ใน
 ความขาดสติ ถ้าว่าอยู่ท่านก็อยู่กับความบริสุทธิ์ล้วน ๆ ซึ่งไม่ใช่สมมุติเท่านั้น

ธรรมที่กล่าวมานี้ เราทำไม่ได้ใครจะทำได้ พระเราที่เต็มภูมิแล้ว ทุกสิ่งทุกอย่างพร้อมมูลแล้ว ถ้าไม่ยอมให้ออกอยู่เฉยๆ ผู้ทรงมรรคทรงผลจะเป็นใครถ้าไม่ใช่กบวชและนักปฏิบัตินี้ ใครจะออกหน้าออกตาในการปฏิบัติธรรมและการทรงมรรคทรงผล พระเราเท่านั้นเป็นแนวหน้าอย่างเปิดเผย นอกนั้นส่วนมากก็เดินตามหลัง แต่ว่าสนาเรา ยอมรับ ไม่ว่าจะป็นฆราวาส ไม่ว่าจะป็นพระ เป็นผู้จะทรงมรรคทรงผลได้ด้วยกัน แต่เพศนี้เป็นเพศที่ออกหน้าออกตา เป็นเพศที่เด่นชัดในการเข้าสู่สงคราม เพื่อปราบกิเลส ให้ແหลกแตกกระจายไปจากจิตใจไต่ยิ่งกว่าเพศใดๆ จึงขอให้ทุกๆ ท่านตั้งอกตั้งใจปฏิบัติ พินิจพิจารณาธรรมทั้งหลายเต็มสติกำลังความสามารถของตน

อย่าได้เสียดายอะไร มันมีแต่เรื่องเกิดเรื่องตาย เรื่องสมมุตินิยมครอบงำอยู่บนหัวใจ เพราะกิเลสไปกว้านเอามา ไม่มีอะไรจะวิเศษยิ่งกว่าที่รู้ๆ เห็นๆ ที่สัมผัสสัมพันธ์กันอยู่ทุกเวลานี้เลย ทุกสิ่งทุกอย่าง ดิน น้ำ ลม ไฟ ฟ้าอากาศ สิ่งนั้นเป็นนั่น สิ่งนี้เป็นนี้ มันเป็นเรื่องของกิเลสทั้งนั้นไปเที่ยวเสกสรรปั้นยอขึ้นมา แล้วหลอกเราให้ยึดมั่นถือมั่นสำคัญผิดไปตามเท่านั้น ความโลภก็มากขึ้นมาๆ จนทับหัวใจกระดิกไม่ได้ ความโกรธก็มาด้วยกัน ความหลงเป็นพื้นเพาะหรือผลิตกิเลสทั้งหลายอยู่ภายในเราเสียดายอะไร ดินก็เหยียบบอยู่แล้ว ตัวของเรานี้ก็คือธาตุดิน เสียดายอะไร น้ำ ลม ไฟ เสียดายอะไร มันมีเต็มไปด้วยธาตุต่างๆ ทั้งนั้น เหล่านี้วิเศษอะไร ถ้าวิเศษโลกนี้เกิดมากับสิ่งเหล่านี้ อยู่กับสิ่งเหล่านี้ มันวิเศษไปด้วยกันหมดแล้ว แม้แต่สัตว์เดรัจฉานไม่ว่าในน้ำบนบก ต้องวิเศษไปด้วยกันทั้งนั้น เพราะมีธาตุเหล่านี้ประจำตัวของเขาอยู่แล้ว และเขาก็อยู่กับสิ่งเหล่านี้ ก็วิเศษด้วยกันหมดนั่นแล

อะไรที่วิเศษที่เหนือจากนี้ คือ ธมฺโม ปทีโป ความสว่างแห่งธรรม ธรรมดวงสว่างไสวก็คือจิตดวงนี้แหละ กลั่นกรองให้บริสุทธิ์หมดจดแล้ว ธรรมชาตินี้แล ท่านว่าโลกุตระ ๆ หมายถึงอะไรถ้าไม่หมายถึงจิตที่เหนือสมมุติทั้งปวงแล้ว อันนี้ละวิเศษ อันนี้เลิศ ไม่ใช่กิเลสราคะตัณหาทั้งปวงเลิศ จงฟังให้ถึงใจ

เฮ้า. เอาให้ได้สมบัติอันมหาศาล กินไม่มีวันหมดวันสิ้นเป็น อกาลิโก อกาลิกจิต อกาลิกธรรม มาครองใจ ขอให้ทุกท่านตั้งอกตั้งใจปฏิบัติและใช้ความพินิจพิจารณาของพระทุกกรณีในความรับผิดชอบถอดถอน อย่าอึดอาดเนือยนายให้เห็นนะ เมื่อมีสิ่งเกี่ยวข้องอะไรกับศาลา มีธุระหน้าที่อะไรให้ทำกัน แล้วให้รีบไปประกอบความพากเพียร แม้มาประกอบการทำงานอันเป็นกิจวัตรอยู่ตามสถานที่ต่างๆ ก็อย่าให้ผลอสติ ให้มีท่าแห่งนักรบอยู่เสมอ อย่าเป็นท่านอนแผ่สองสสิ่งให้กิเลสเหยียบเอาๆ ดูไม่ได้เลยนักปฏิบัติเรา

เอาละขอยุติเพียงเท่านี้

พูดท้ายเทศน์

ท่านอาจารย์....ด้านอบรมประชาชนพระณเร ท่านปล่อยวางหมดทุกอย่างแล้วเวลานี้ ผู้ที่จะเป็นร่มโพธิ์ร่มไทรก็ร่อยหรอไปค่อยหมดไปๆ จะทำยังไง ต้นโพธิ์ที่ปลูกใหม่ก็ไม่ขึ้น ถูกตัวแมลงเอาไปกินหมด กัดหู กัดตา กัดจมูก กัดลิ้น กัดกาย กัดใจเข้าไปทุกวันๆ มันเจริญได้ยังไง นอกจากกัดตัวลงโดยลำดับ นับวันจะจมไปเรื่อยๆ จนไม่มีอะไรให้จม ดูการปฏิบัติ ความสนใจ ตลอดสติปัญญาที่พอทราบได้ถึงผลได้เสีย ความเจริญ ความเสื่อม

พวกเราอายุกันมากๆ เข้าจะอืดอาดนะ ดูมันขวางตาอยู่นะ ผมทนเอาเฉยๆ นะนี้ ไม่อยากรับพระมากก็เพราะเหตุนี้เอง มันจะไม่ผิดกับที่คิดไว้นะ ดูอืดอาดเวลามากันมากต่อมากชั่วเขี้ยวๆ ไม่ได้เรื่อง งานนอกอย่าเอามายุ่งและถือเป็นสำคัญยิ่งกว่างานภายในคืองานภาวนาฆ่ากิเลสนะ เราไม่เห็นงานใดเป็นสำคัญยิ่งกว่างานภาวนาฆ่ากิเลสสำหรับวัดนี้ แม้ทำงานภายนอกที่เห็นว่าจำเป็นก็ทำชั่วระยะกาลแล้วให้หยุด เพื่อประกอบงานภาวนา เราเห็นคุณค่าของงานนี้มากกว่างานใดๆ สำหรับพระกรรมฐานเราเป็นงานไม่กระทบกระเทือนใคร นอกจากกระเทือนหัวกิเลสตัวเป็นภัยต่อเราอย่างเดียว งานนี้เป็นงานเลิศ ผลก็เลิศ งานนี้ไม่มีใครมาแย่งชิงแข่งหน้าแข่งหลัง สนุกทำถ้าไม่ใช่เกียจ

นี่เราเคยทำมาแล้ว เวลาออกปฏิบัติเพื่อเอาจริงเอาจังหลังจากหยุดเรียนแล้วไม่ยุ่งกับงานอะไรเลย มีแต่การภาวนาอย่างเดียว เดชะนะผมไม่มีงานอะไรภายนอกมายุ่งยุ่งผมก็ไม่ยุ่งด้วยนี่ เพราะงานนี้มันหนักมันหนา ต้องพึดกันทั้งวันทั้งคืน ยิ่งเวลาจิตเดินทางปัญญาด้วยแล้ว โอ้โฮ ใครจะมายุ่งกับผมได้หรือ แม้แต่เรานั่งอยู่บนกุฏิ เช่น เวลาอยู่วัดหนองผือ พอได้ยินเสียงบันไดก้อกแก๊ก ใครมานั้น วังั้นเลย พอว่าองค์นั้นองค์นี้มาเท่านั้น ไม่ต้อง ไม่จำเป็น ไม่ให้ใครมาเกี่ยวข้องให้เสียเวลาเลย โนอนนะฟังซิ นั่นหมายถึงเวลาปัญญาออกก้าวเดิน มันไม่มีวันมีคืนนี้ คิดดูซิเรื่องของกิเลสเป็นยังไง เหนียวแน่นไหม ต้องต่อสู้กันขนาดนั้นนะ กิเลสเหนียวไหม แก้ง่ายหรือแก้ยาก ฆ่าง่ายหรือฆ่ายาก ฟังดู คิดดูก็แล้วกัน

เดินจงกรมจนออกร้อนฝ่าเท้าไม่รู้ว่าที่ชั่วโหมง เพราะจิตเพลินอยู่ภายใน พึดกันอยู่นั้นนะ จิตไม่ออกไปไหน เดินไปๆ ร่างกายมันโซซัดโซเซ ตามันไม่เห็นเพราะสติปัญญาทำงานอยู่ข้างในไม่ได้ส่งออกข้างนอก เดินไปๆ โนอนเข้าป่าโน่น โครมครามเข้าป่า ออกมาอยู่อย่างนั้น เพราะฉะนั้นผมถึงไปหาอยู่ป่าลึกๆ เวลาคนไปเจอเข้าเวลานั้น

เขาจะหาว่าผมเป็นบ้าเป็นไรไป เพราะเขาไม่เข้าใจเรื่องของเรา เนื่องจากเขาไม่เคยทำ ไม่เคยเป็นดังที่เราเป็นอยู่ขณะเดินจงกรมนั้น

นั่นละเวลามันซุกกันมันซุกขนาดนั้นนะ ตามันไม่เห็นอะไร ถ้าลงจิตเข้าภายใน แล้วมันจะเห็นอะไร ก็ตามันเป็นเครื่องมือ เหมือนประตูเปิดไว้ก็เปิดชิว คนไม่ออกไม่เข้า ก็เปิดอ้าอยู่นั้นแหละ นี่ตามันก็ใสของมันอยู่อย่างนั้น แต่มันไม่เห็นนี่ เพราะสติปัญญา ทำงานซุลมุนวุ่นวายกับกิเลสอยู่ข้างใน มันเป็นในตัวเราเองอย่างเห็นประจักษ์ พูดได้อย่างอาจหาญว่ามันเป็นอย่างนั้นจริงๆ ถึงเวลามันเข้าข้างในมันไม่ออกข้างนอก มันหมุ่นกันอยู่ภายในนั้นนะ ระหว่างกับกิเลสสติปัญญาสู้กันอยู่ภายใน ไม่สนใจกับอะไรภายนอก รวากับตาหูไม่มีเพราะไม่ได้ใช้ ไม่สนใจกับร้อนและหนาว นอกจากจะเกินประมาณไปเท่านั้น

ปัญญาประเภทเกี่ยวกับเรื่องร่างกายนี้มันผาดโผนมากนะ เหมือนว่ากายจะไหวไปตาม มันรุนแรงมาก พอปัญญาเข้าส่วนนามธรรมล้วนๆ แล้วก็เหมือนน้ำซับน้ำซึ่ม หมุนของมันอยู่อย่างนั้นไม่หยุดไม่ถอยทั้งวันทั้งคืน นอนไม่หลับคิดดูซิ ตลอดรุ่งเอาเฉยๆ บางคืนนั่งภาวนาเหนือยละ พอแล้วละ นอนให้หลับเสียหน่อย แต่ใจมันไม่หลับ หมุนตัวๆ อยู่กับงานจนเหนือย นอนก็เหนือยเลยลุกขึ้นมาอีก เอ้า ลงทางจงกรม โนนต่อไม่ต่อเลยสว่าง กลางวันมันยังจะไม่นอนอีก คนจะตายมันยังไม่ถอย

นี่แหละกำลังของจิตเวลาสู้มันสู้จริงๆ เวลาหมอบมันก็หมอบจริงๆ อำนาจของกิเลสเหยียบให้มันหมอบ มันเคยรู้เคยเห็นมาแล้ว ตอนกิเลสเหยียบหมอบก็เห็นแล้ว รวากับจะไม่มีวันโง่หัวได้เลย เอ้า เวลาสติปัญญาเหยียบกิเลสจนหมอบก็เห็นแล้วที่นี้พอกิเลสชนิดนี้ขาดไปปั๊บก็ซุกค้นหาอีก คู้ยเขี่ยหาอยู่นั้นนะ การคู้ยเขี่ยหากิเลสก็เป็นงานอันหนึ่ง พอเจอแล้วก็เอาละที่นี้ นั่นได้งานแล้ว ปิดกันอีกแหละ บางอย่างพอเข้าใจแล้วหลุดลอยไปเร็วก็มี ช้าก็มี ที่มันช้านั้นซิเราจะตาย เพราะเราไม่ได้อยู่กับพ่อแม่ครูบาอาจารย์ตลอดไปนี่ เราอยู่โดยลำพังก็มี เวลาออกเที่ยวภาวนาเวลาปัญหาต่างๆ เกิดขึ้นก็เป็น อตตตา หิ อตตโน นาโถ นะชิ ถ้าปัญหาหนักมันทุกข์เหลือกำลังจะตายจริงๆ ยิ่งแก้ไม่หลุดก็วิ่งมาหาท่านเสียทีหนึ่ง ถ้าไม่จำเป็นจริงๆ ก็ไม่มาเพราะมันไกล ลำบาก การไปการมา ต้องสละเวลาเป็นวันๆ ถ้าอยู่ไกลก็หลายวัน มาแล้วก็ต้องศึกษาจนเป็นที่เข้าใจแล้วค่อยไป ถ้าอยู่ไกลก็จำต้องค้างคืนกลางทาง ทั้งเวลาพักอยู่ศึกษากับท่าน

เดินตั้งแต่ออกจากที่พักมาหาท่านจิตไม่ไปไหน อยู่กับตัว เดินจงกรมมาเลย พอออกจากท่านไปก็เดินจงกรมไปเลย ไม่ได้สนใจกับความกล้าความกลัว ว่ามีดีว่าสว่างค่าๆ จนเริ่มมืดแล้วค่อยออกจากวัดท่านไปก็มี ทางตั้ง ๑๓-๑๔ ก.ม. โลกกว่านั้นก็มี ต้องมาค้างคืนก็มี แน่ะ มันไปของมันได้สบาย เฉย ไม่สนใจกับอะไร ดูเผินๆ ก็เหมือน

บ้านนั้นแหละเวลาเดินมาเดินกลับไปนั้น แต่มันไม่ได้บ้า สติปัญญาทำงานอยู่ข้างในนี้ ใครไม่เห็นไม่รู้เรื่องก็ช่างเขาซิ เราอยู่เห็นอยู่ พอไปถึงที่פקก็เป็นความเพียรอยู่แล้ว ไม่ทราบว่าจะอะไรเป็นความเพียรอะไรไม่เป็นความเพียร เพราะมันเป็นความเพียรตลอดอยู่แล้ว ถึงระยะมันเป็นของมัน เวลาหมอบมันก็หมอบจริงๆ อำนาจของกิเลส แหม ๆ เลยนะพูดไม่ถูก พอเวลามันได้ที่ถึงได้พึดกันเสียอย่างไม่มีปราณีปราสัย

วัดบ้านนามนจึงเป็นวัดที่ระลึกในชีวิตและความเพียรสำหรับผม เพราะตั้งแต่เรา บวชมา การหักโหมทั้งร่างกายและจิตใจไปพร้อม ๆ กัน ก็มีพรรษานั้นในชีวิตของเราคือ พรรษาที่ ๑๐ ความเพียรและความหักโหมมันเริ่มมาตั้งแต่ยังไม่เข้าพรรษา เดือน เมษายนและพฤษภาคมนะ มาจากพระธาตุพนมกับพ่อแม่ครูอาจารย์ ท่านไปเผาศพ พ่อแม่ครูอาจารย์เสาร์กลับมา ก็ไปรับท่านมาด้วยกัน ก็เข้ามาอยู่บ้านนามน จำพรรษาที่ นั้น มันหมุนตัว ๆ เริ่มแต่โน้นแล้ว สมาธิเริ่มแน่นไม่เสื่อมอีกมาตั้งแต่เดือนเมษายน แต่ นี้ไม่เกี่ยวกับสมาธิ แต่เป็นปัญญาในเวลาจนตรอก มันเป็นปัญญาสายฟ้าแลบ สติ ปัญญา กับกิเลสราวกับมัดคอตัดกัน ไม่ใช่ปัญญาได้ยังไงเวลามันจะตาย มันจนตรอกจน มุมก็ต้องใช้ปัญญาซิ เวลาสูงขึ้นมันก็รู้ด้วยปัญญา

ที่ว่าเกิดความอาจหาญในเรื่องความเป็นความตาย อะไรมันตายพิจารณา จน กระทั่งหาสิ่งที่ตายไม่ได้เลย นี่มันกลัวอะไร มันกลัวตาย หือ โทหกกัน นั้น เวลา พิจารณาลงไป ดินก็เป็นดิน น้ำเป็นน้ำ ลมเป็นลม ไฟเป็นไฟ ใจที่กลัวตายมันก็ไม่ตาย มันยิ่งเด่น ยิ่งเห็นชัดมันตายได้ยังไง มันสง่าผ่าเผย รู้เด่น นี่มันตายได้ยังไงโทหกกัน นี้ ละพรรษานี้เอากันอย่างเต็มเหนี่ยวเลย หักโหมร่างกายหักโหมมากจริงๆ กลางวันไม่ นอนเลย เว้นแต่วันไหนเรานั่งสมาธิตลอดรุ่ง วันนั้นจะยอมพักกลางวันให้ ถ้าวันไหนทำ ความเพียรธรรมดา กลางวันไม่พักให้เลย ไม่นอนกลางวันในพรรษานั้น ถึงว่ามันหัก โหมมาก

เวลาที่เราไม่คิดจะต่อสู้มัน นั่งฉันจ้งหันต้องได้พลิก นั่งขัดสมาธิฉันไม่ได้เพราะ เจ็บมาก นี่มันไม่ลืม คือเรานั่งขัดสมาธิกลางคืนเหมือนกับมันพองหมดกันเรา กระดูก เหมือนจะแตกทุกข้อทุกท่อน กระดูกมันต่อกันตรงไหน แม้แต่ข้อมือก็เหมือนมันจะ ขาดจากกัน ทุกขเวทนาเวลาขึ้นมันขึ้นหมดทุกสิ่งทุกอย่างทุกแง่ทุกมุมในร่างกาย ปัญญาพึดกันลงแหลกไปได้นี่นะมันอัศจรรย์ มันล้างกันได้ เวทนาเจ็บเลย หายจน กระทั่งร่างกายไม่มีเหลือเลยในความรู้สึก เหลือแต่ความอัศจรรย์ของจิตดวงนั้นที่สัก แต่ว่าปรากฏ แม้จิตนั้นจะมีวิชา มันหากเป็นของอัศจรรย์ของมัน เพราะมันปรากฏ อะไรออกหมดเหลือแต่ความรู้

ความรู้นั้นก็เป็นความรู้วิชานั้นแหละ แต่ตอนนั้นมันไม่รู้วิชาหรือไม่วิชา แหละ หากแต่เห็นความอัศจรรย์ อ้อ ธรรมชาตินี้เมื่ออะไรก็สิ้นไปหมด ๆ ในความรู้สึก แล้ว เหลือแต่สักแต่ว่ารู้อันเดียวเท่านั้น ธรรมที่สักแต่ว่ารู้นี้ทำไมจึงอัศจรรย์นักหนานะ

จิตเมื่อเข้าถึงขั้นนี้แล้วมันแยกได้สองอย่าง อย่างหนึ่งเวลาจิตรอบแล้ว เวทนาจึง เป็นเวทนา ต่างอันต่างจริง กายก็สักแต่ว่ากาย เวทนาสักแต่ว่าเวทนา จิตก็เป็นความจริงของจิต ต่างอันต่างจริงไม่กระทบกัน นี่อันหนึ่ง อันหนึ่งพอจิตรอบของมันแล้ว เวทนาจึงดับวูบลงไม่มีเหลือเลย กายก็หายพร้อมกันเลยในความรู้สึก มันเห็นเป็นสอง อย่างสำหรับเรา แต่จะเป็นอย่างไรก็ตามเราไม่ได้ปรุงได้แต่ง มันเป็นผลอย่างนั้นของมันเอง เป็นความรู้สึกอัศจรรย์บอกไม่ถูกและเป็นสักขีพยานซิ เพราะมันเป็นความจริง ด้วยกันนี้ มันดับหมดก็เป็นความจริงอันหนึ่ง มันยังคงอยู่แต่ต่างอันต่างจริงก็เป็นความจริงอันหนึ่ง

พรรษาที่หนักมากในชีวิตของนักบวช ผมหนักมากพรรษานั้น แต่ไม่ได้สนใจว่าเป็นภาระหนักมากนะ เพราะความมุ่งมั่นมาก มันจำไม่ลืม กลางวันไม่นอน เดินจงกรม หมากพลูไม่แตะเลยในสามเดือน ทั้งเลย พอหลังออกพรรษาแล้วไปที่ไหน แต่ก่อนมัน มีหมากพลูเต็มไปหมดนี้ เขาเอามาถวายก็ฉันไปอย่างนั้นเอง เลยฉันมาเรื่อย ๆ ปีนั้นมัน หักโหมเต็มที่ ทั้งหมดเรื่องหมากเรื่องอะไรไม่เอา มันเป็นกังวล ไม่เอาทั้งหมดเลย จิต เป็นเหมือนหิน สมาธิแน่นปึ๋งเหมือนหิน แต่มันไม่ใช่ปัญญาละซิ ถ้าใช้ปัญญามันก็จะ ไปรวดเร็วกว่านั้น มันเพลินกินเพลินนอนอยู่กับสมาธินั้นเสีย มันขี้เกียจมันสบายไม่ยุ่ง กับอะไร จิตมันอึดตัวของมัน อึดตัวในขั้นสมาธินะไม่ใช่อึดตัวด้วยการหลุดพ้นโดย ประการทั้งปวงแล้ว มันอึดตัวในสมาธิไม่ยุ่งกับอารมณ์อะไร รูปเสียงอะไร ๆ ไม่ยุ่ง สบายอยู่นั้นแบบหมู่ได้เขียง ไม่ได้คิดว่าเขียงคือที่รองสับยาหมูเลย

พอมาค้นทางปัญญาถึงได้มีงานมาก โอ้โฮ งานทางปัญญานี้ งานมากงานหนัก งานหยุดไม่ได้รั้งไม่อยู่ ตอนพิจารณาร่างกายเป็น อสุภะอสุภัง มันผาดโผนมาก กว่า จะ ปล่อยกันได้มันผาดโผนมากและคล่องตัวมาก มองเห็นอะไรในร่างกายใครก็ตามเป็น อสุภะ ไปหมด ในความรู้สึกเหมือนกับว่ามันเป็นพื้น อสุภะ อยู่เลยเทียว ขนาดนั้นมัน ถึงปล่อยของมันได้ พอรู้เต็มสัดเต็มส่วนหาที่สงสัยไม่ได้แล้วมันก็ถอนของมันเองไม่ ต้องบังคับ นี่ก็รู้ จากนั้นมาการพิจารณาร่างกายนี้ไม่เอาเลยนะ มันรู้ชัด ๆ ว่าอึดแล้ว อึด ตัวแล้วมันก็รู้ เวลาพิจารณา อสุภะ เพลิน ๆ นั่นก็เป็นรสของธรรมอันหนึ่งเหมือนกัน ก็เลื่อยมืออยู่กับไฟตามเชื้อของมัน ไหม้กันไปเรื่อย ๆ ตามที่สัมผัส พอมัน หมดเกี่ยวกับเรื่องของร่างกายแล้วมันก็ถอยกรูดเลยนะ ไม่เอา จิตมีแต่สัมผัสสัมพันธ์ กับพวกนามธรรม

เวทนา เวทนาเกี่ยวกับร่างกาย เวทนาเกี่ยวกับจิต สัญญาละสำคัญ สัญญาสังขาร สำคัญมาก ละเอียดมากนะ มันพิจารณากันอยู่นั้นแหละ เปาะแปะๆ กันอยู่นั้น เพราะไม่กว้างขวางอะไรนี่ ก็มันรู้หมดแล้ว ปล่อยหมดแล้ว มันไม่สนใจ รูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัส มันเหมือนอยู่กับคนละทวีปโน่น บทเวลามันปล่อย มันย้อนกลับมา เหมือนว่ามีแต่จิตตัวเดียวนี้เป็นตัวโทษ มันมาเหมาตรงนี้ที่นี้ นี่ตัวโทษมันแสดงยิบแย็บๆ จิตก็หมุนอยู่ตรงนี้เสีย สิ่งเหล่านั้นเขาไม่ใช่โทษ รูป เสียง กลิ่น รส ไม่ใช่โทษ อะไรๆ ไม่ใช่โทษ ตัวนี้เป็นโทษ ตัวนี้เป็นตัวเหตุ มันเหมาลงจุดเดียว จนกระทั่งพร้อมแล้วมันถึงหมดปัญหาบนเวทีที่อยู่ต่อกัน ไม่รบกันแล้ว

ทีแรกก็ใส่เวทีกาย ออกเวทีกายก็ใส่เวทีของนามธรรมทั้งสิ้น เวทนา สัญญาสังขาร วิญญาณ แล้วเข้าตัวจิตๆ หมุนกันอยู่กับจิตนั้น เพราะเรื่องราวยังมีเหลือแต่จิตแย็บออกมาก็จิต ที่นี้ไม่ได้ไปเกี่ยวกับว่าแย็บไปอะไร เรื่องอะไร มันไม่ไปตามแล้ว แต่ก่อนมันตามพิจารณาแล้วก็ดับไปๆ พอมันรู้จริงๆ แล้วมันปล่อย มันยิบแย็บๆ มันดูแต่ยิบแย็บๆ กับธรรมชาติที่เป็นฐานคือฐานหลอกลวงใหญ่ ฐานอวิชชากับจิตมันกลมกลืนเป็นอันเดียวกันในขณะนั้น สติปัญญาจึงหมุนอยู่นั้น พอเวทีนั้นพังลงไปเท่านั้นก็เลิกเวทีกันเลย ไม่ทราบจะรบกับอะไรต่อไปอีก การชนะบนเวทีธรรมนี้ สนุทธิภูฏิกโก ตัดสินเอง ไม่มีกรรมการอื่นใดมาตัดสินให้ เพราะไม่ใช่ฐานะไม่ใช่วิสัย

พูดให้หมู่เพื่อนฟังก็หมดไส้หมดพุงนะผมนะ ขอให้เห็นใจเถอะ ผมพยายามที่สุดกับหมู่กับเพื่อน ทุกข์ยากขนาดไหนผมก็ทนเอาเพราะความสงสาร นี่พูดให้เต็มเม็ดเต็มหน่วย สงสารจริง ๆ ไม่ใช่สงสารเพียงเสกสรรปั้นยอนนะ มันเป็นอยู่ภายในจิตจริง ๆ เพราะฉะนั้นมองดูอะไรจึงมองดูจริง ๆ มองหมู่เพื่อน ไม่ได้มองเพื่อจะยกโทษยกกรรมกับแบบโลกๆ ดูตรงไหนว่าตรงไหน เป็นความบกพร่องอยู่ตรงนั้น เตือนตรงนั้น ดูตรงนั้น แก่ตรงนั้นซิ พุดง่าย ๆ เหมือนนักมวยฝึกซ้อมกันก็ว่า อย่าเปิดตรงนั้น ปิดป้องตรงนั้นซิ เดี่ยวตายนะคู่ต่อสู้เขาใส่ผางเข้าไปตรงที่เปิดไว้นั้นเสร็จนะ ความหมายว่าอย่างนั้น

งานใดจะยิ่งกว้างงานของจิตตภาวนา แม้จะลำบากชี้แจงขนาดไหนอย่าไปถอย มัน ความชี้แจงคือตัวกิเลสนั้นมันรบความเพียรนะ ให้ถือเป็นจุดขึ้นมา ให้ถือเป็นเหตุขึ้นมามันชี้แจงมันรำคาญ ตัวรำคาญตัวชี้แจงนั้นคือตัวกิเลส พัดมันลงไป อันนี้มันจะเลิกจะถอนตัวของมันไปเองเมื่อถูกพัดถูกตี เราจะเห็นคุณค่าของความเพียรตรงนั้นแหละ พอชี้แจงรำคาญอะไรๆ อย่างนี้เราก็ก้มไปตามมันเสีย นั่นละมันได้กำลัง เพิ่มกำลังให้ตัวชี้แจงให้ตัวรำคาญมากขึ้น นั่นแหละตัวกิเลส มันรำคาญตรงไหน เอาความรำคาญนั้นเป็นเหตุและเป็นเป้าหมายแห่งความเพียร พัดกันลงตรงนั้น เวลามันรู้กันแล้ว อ้อ นี่แหละเป็นกิเลส นั้น

เอาละเลิกกัน หนี้อยแล้ว